

Een principiële kompas voor Europa

Bedenkingen bij de Europese deal van Cameron

Frank Vandenbroucke, De Standaard, 22 februari 2016

Wie? Hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, voormalig politicus voor de SP.A
Wat? We riskeren op termijn te evolueren naar een lagere sociale bescherming in heel Europa

inleiding: De Britse premier David Cameron heeft geen 'grote overwinning' behaald, schrijft Frank Vandenbroucke. Maar zonder heldere principes inzake grensoverschrijdend verkeer zullen we uiteindelijk allemaal verliezen. Dat risico is niet gering.

Heeft David Cameron een grote overwinning op zak? Volgens Hendrik Vos (op deredactie.be) gaat het om cosmetische toegevingen en is de wil om de Europese integratie op het spoor te houden bij de andere lidstaten groot gebleken. De Europese Commissaris voor Werk, Marianne Thyssen, zei in De zevende dag dat geen enkele principe van de Europese Unie is aangetast.

De concrete kwesties waar Cameron zich druk om maakte, en waarvoor hij ook toegevingen verkregen heeft, wegen inderdaad niet zwaar: budgettair zijn de sociale voordelen die Cameron in vraag stelt peanuts, en de speelruimte die de Britten krijgen is duidelijk afgebakend. Dit illustreert dat het hier niet gaat om budgettaire problemen, wel om principes. Maar principes zijn belangrijk in de politiek. Na de deal met de Britten is het zaak om deze principes opnieuw helder te krijgen: zonder principiële kompas zal uiteindelijk iedereen verliezen.

Detacheer, maar met mate

De Europese Unie is gebouwd op een principe van niet-discriminatie tussen Europese burgers: het sociale beleid mag een Pool in België niet anders behandelen dan een Belg in België. Dat betekent niet dat een Europese burger in ons land zonder bestaansmiddelen mag aankomen en dan meteen het recht heeft op Belgische sociale bijstand: Europa legt dat soort onmiddellijke en onvoorwaardelijke generositeit niet op, in tegenstelling tot wat mensen denken. Maar een Pool die in België werkt bouwt dezelfde sociale rechten op als een Belg die in België werkt: hij wordt opgenomen in de solidariteit die wij organiseren. Dat maakt grensoverschrijdende mobiliteit mogelijk: zou één buitenlander in België komen werken als hij hier geen pensioen kon opbouwen en geen kinderbijslag voor zijn kinderen kon krijgen? Het concretiseert een idee van Europees burgerschap. Maar het rechtvaardigt ook dat voor de Pool die in België werkt dezelfde sociale bijdragen worden betaald als voor de Belg. Het rechtvaardigt dat we op Belgisch grondgebied geen concurrentie toelaten tussen het Poolse sociale zekerheidssysteem (dat goedkoper is) en het Belgische.

Dat is nochtans precies wat er gebeurt bij 'detachering'. Die techniek laat toe dat de Pool onderworpen blijft aan de Poolse sociale zekerheid. Detachering is een uitzondering op een grondprincipe van de Europese Unie. Ter wille van korte opdrachten in het buitenland is zo'n uitzondering nodig, maar ze is te breed en slecht gecontroleerd. Daarom vragen een aantal lidstaten, zoals België en Nederland, dat Thyssen die detachering onder controle brengt.

Secundaire kwesties?

Polen die in het Verenigd Koninkrijk werken gedurende vier jaar een veel lager nettoloon uitbetalen dan Britten, is zonder meer strijdig met Europese principes. Het debat over de kinderbijslag ligt op het eerste gezicht iets anders. Moet de Belgische kinderbijslag voor kinderen van Poolse werknemers lager zijn wanneer de kinderen in Polen verblijven, omdat eenzelfde levensstandaard minder geld vergt in Polen dan in België? Als dit debat strikt beperkt kan blijven tot kinderbijslag (en niet uitgebreid wordt naar pensioenen, bijvoorbeeld) dan gaat het om een secundaire kwestie. Er zijn pragmatische argumenten om niet te kiezen voor een gecompliceerd bestel waarbij de bijslag niet alleen afhankelijk wordt van het Europese land waar kinderen verblijven, maar ook voortdurend aangepast moet worden volgens een ritme dat verschilt voor elk van de 28 Europese lidstaten (in Polen evolueert de levensstandaard snel, en die evolutie verschilt ook van land tot land). Naast de pragmatiek, is het ook de vraag hoe wij graag met een land als Polen in debat gaan. Zelfs secundaire kwesties zijn dan belangrijk.

Van twee walletjes

Mijn zorg is niet dat er een economisch en budgettair zwaar wegende toegeving is gedaan aan de Britten: dat is niet zo. Ik heb lang genoeg aan politiek gedaan om te beseffen dat je compromissen sluit en die vervolgens verdedigt: dat was gisteren de rol van Thyssen. Mijn zorg is dat het debat over deze kwesties in toenemende mate gevoerd wordt op basis van belangen, zonder principiële kompas. Op termijn dient dit zelfs onze belangen niet.

Lidstaten zoals Polen willen dat er zo weinig mogelijk beperkingen zijn op detachering (want dat komt Polen economisch goed uit), en tegelijkertijd willen zij het grondprincipe, waar detachering de uitzondering op vormt, zo min mogelijk laten aantasten (want dat betekent sociale achteruitgang voor Polen). Zij eten dus graag uit twee principiële strijdige ruiven. Als Nederland enerzijds het misbruik van detachering aanklaagt maar anderzijds 'veel goeds ziet in de voorstellen van Cameron', omdat het zelf graag kinderbijslag zou verminderen wanneer die elders uitbetaald wordt, dan eet het ook uit twee principiële strijdige ruiven. Eigenlijk zouden de Nederlanders aan de Polen moeten zeggen: 'Wij zullen Polen die in Nederland werken op geen enkele manier discrimineren, en we zullen zelfs de Nederlandse kinderbijslag voor kinderen die in Polen verblijven niet verminderen; maar, begrijp dat wij de financiële basis van dit genereuze sociale bestel niet willen laten ondermijnen door een ongebreidelde toepassing van detachering.'

Als dit het principiële uitgangspunt zou zijn, dan maken we uiteindelijk, voor Polen zowel als Nederlanders, een betere deal. Als zowel detachering als afwijkingen op het non-discriminatieprincipe om zich heen zouden grijpen, dan evolueren we op termijn voor heel Europa naar een lager niveau van sociale bescherming. Het principiële kompas is dus erg belangrijk, vanwege de resultaten die het op termijn produceert. Ik ga ervan uit dat Marianne Thyssen achter de schermen met zowel Nederlanders als Polen daarover een hartig woordje spreekt.